

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
OF TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ
ELEKTRONİK VE HABERLEŞME MÜHENDİSLİĞİ

Elektronik Laboratuvarı - I
Deney 6 – Transistör Karakteristikleri

DENEY 6 - Transistör Karakteristikleri

DENEY 6-1 Temel Transistör Karakteristikleri

DENEYİN AMACI

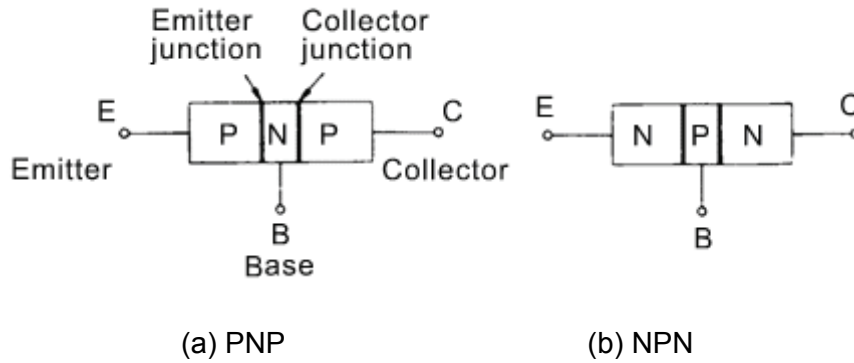
1. Transistörün temel karakteristiklerini anlamak.
2. NPN ve PNP transistörlerin karakteristiklerini ölçmek.

GENEL BİLGİLER

Transistör, esasen giriş sinyalini direncin büyüklüğüne transfer edebilen bir “taşıyıcı direnç”tir. Bundan dolayı transistör kelimesi, “transfer” ve “resistor” kelimelerinin birleştirilmesiyle elde edilmiştir. Transistörün C ve E uçlarından akan akım, I_B akımına bağlı olarak değişmektedir. Başka bir ifadeyle I_B , C ve E arasındaki direnci kontrol etmektedir.

Transistörün Yapısı

Transistörler PNP ve NPN olmak üzere iki gruba ayrılabilir. NPN ve PNP transistörlerin temel yapısı Şekil 5-1-1’de gösterilmiştir. E (Emitör), B (Baz) ve C (Kollektör) transistörün üç ucunu ifade etmektedir.

Şekil 5-1-1 Transistörün temel yapısı

Transistör Karakteristikleri

Şekil 5-1-2(a)'da gösterildiği gibi, transistörün E-B uçları arasına ileri öngerilim uygulanması durumunda (P pozitif, N negatif kutba bağlı), V_{BE} eşik gerilim değerine (silisyum için 0.6V, germanyum için 0.2V) ulaşır ve E ile B arasında ileri yönde bir I_B akımı akmaya başlar. Şekil 5-1-2(b)'de gösterildiği gibi, transistörün E-B uçları arasına ters öngerilim uygulanması durumunda ise (P negatif, N pozitif kutba bağlı), B-C arasında bir akım akmaz (ters sızıntı akımı çok küçüktür ve ihmal edilebilir) ve C ucundan akan I_C akımı sıfır olur.

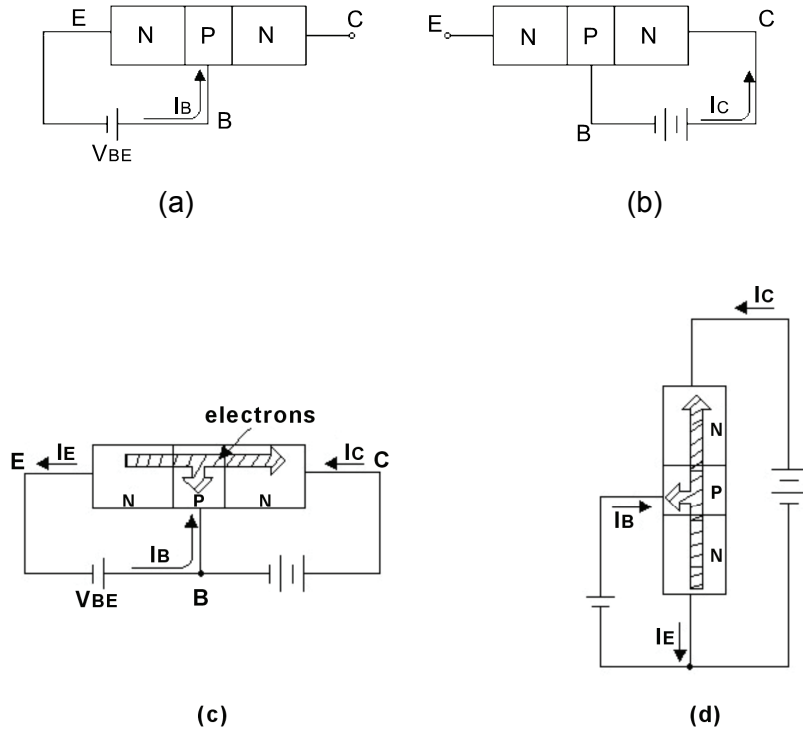
Şekil 5-1-2(a) ve (b), Şekil 5-1-2(c) yada (d)'deki gibi birleştirilirse; B ve C arasındaki ters öngerilime rağmen (Şekil 5-1-2(d)'de gösterildiği gibi, $V_{CB}=V_{CC}-V_{BE}$, $V_{CC}\gg V_{BE}$, V_{CB} ters öngerilim), ileri öngerilim V_{BE} sayesinde önemli miktarda I_C akımı akacaktır. $I_C=\beta I_B$ denklemi (β , akım yükseltme katsayısıdır), I_C ve I_B arasındaki ilişkiyi tanımlar. I_B 'nin I_C 'ye göre çok küçük olmasının nedeni, transistör bazının çok dar ve çok düşük katkılama düzeyine sahip olmasıdır. V_{BE} , E'deki elektronları B'ye girmeye zorlar. Ancak elektronların sadece küçük bir kısmı, çok dar olan B bölgesine ulaşarak deliklerle birleşirken, çoğu elektron B-C jonksiyonuna doğru hareket eder. Böylece C'ye uygulanan daha yüksek gerilim (V_{CB} yada V_{CC}), önemli düzeyde I_C akımı akmasını sağlar. Şekil 5-1-2(c) ve (d)'de gösterildiği gibi, $I_E=I_B+I_C$ 'dir. Benzer şekilde, PNP transistöre Şekil 5-1-3'de gösterildiği gibi bir öngerilim uygulanırsa, bu transistör de NPN transistöre benzer davranış gösterir.

I_E , I_B ve I_C arasındaki bağıntılar:

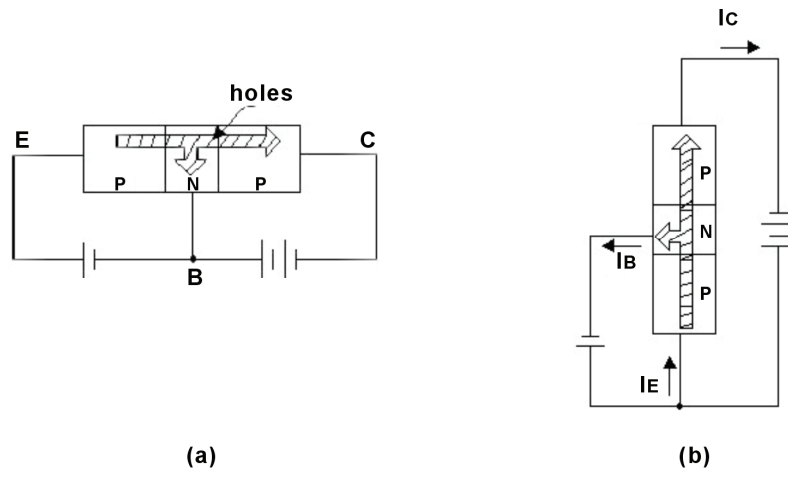
$$I_E = I_B + I_C$$

$$I_C = \beta I_B$$

Burada β , ortak emetör düzenlemeli transistörün akım yükseltme katsayısıdır, $\beta=I_C/I_B$. β değeri transistör karakteristik bilgi sayfalarından yada deneysel olarak elde edilebilir. Diğer bir akım yükseltme katsayısı α , ortak baz düzenlemeli transistör için ölçülür ve $\alpha=I_C/I_E=\beta/(1+\beta)$ olarak ifade edilir.

Şekil 5-1-2 NPN transistörün öngerilimlenmesi

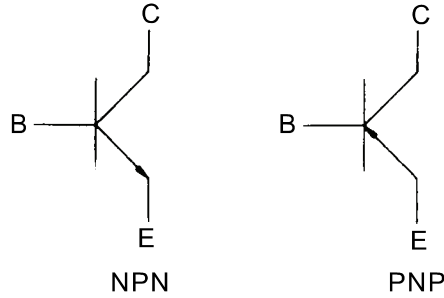

Şekil 5-1-3 PNP transistörün öngerilimlenmesi

Transistör Sembolleri

Şekil 5-1-4'te gösterilen transistör sembolleri aşağıdaki anlamlara sahiptir:

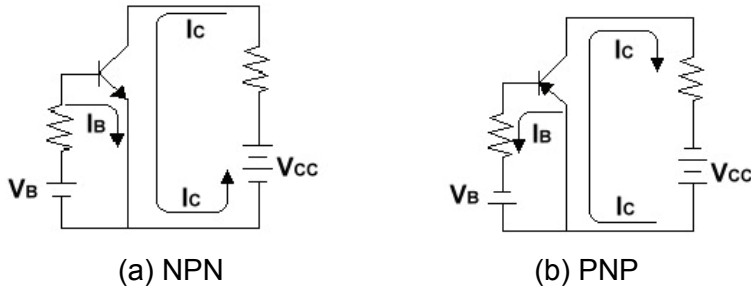
1. NPN ve PNP transistörleri ayırtmak için kullanılan ok işareti, NPN tipi transistörde dışa doğru, PNP transistörde ise içe doğrudur.
2. E ucu bir oka sahipken, C ucu ise sahip değildir.
3. Kullanılan ok, emetör akımının yönünü göstermektedir.

Şekil 5-1-4 NPN ve PNP transistör sembolleri

Temel Transistör Devreleri

NPN ve PNP transistörler için temel öngerilim ve akım yönleri, sırasıyla Şekil 5-1-5(a) ve (b)'de gösterilmiştir.

Şekil 5-1-5 Temel öngerilim devreleri

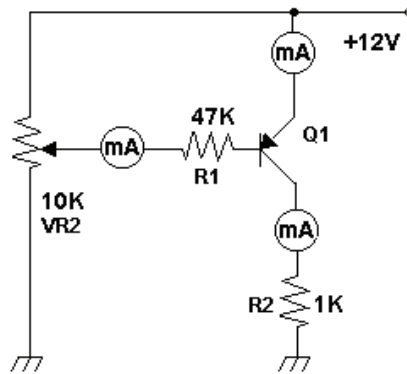
KULLANILACAK ELEMANLAR

1. KL-22001 Temel Elektrik Devreleri Deney Düzeneği
2. KL-25002 Doğrultucu, Türev & İntegral Modülü
3. Multimetre

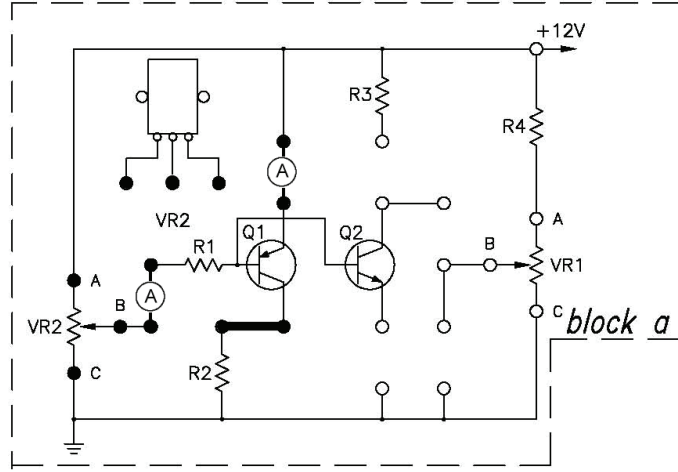
DENEYİN YAPILIŞI

A. PNP Transistörün I_E , I_B ve I_C Akımlarının Ölçülmesi

1. KL-25002 modülünü, KL-22001 Temel Elektrik Devreleri Deney Düzeneğinin üzerine koyun ve a bloğunun konumunu belirleyin. Bağlantı kablolarını kullanarak VR2'yi devreye bağlayın. KL-22001 Düzeneğindeki sabit 12VDC güç kaynağını, KL-25002 modülüne bağlayın.
2. Şekil 5-1-6'daki devre ve Şekil 5-1-7'deki bağlantı diyagramı yardımıyla gerekli bağlantıları yapın.
3. I_B , I_C ve I_E akımlarını ölçmek için ampermetreleri bağlayın. Eğer yeterince ampermetre mevcut değilse, o anda akım değeri ölçülmeyen kollara, ampermetre yerine köprüleme klipsi bağlayın.
4. $I_C=3\text{mA}$ olacak şekilde VR2(10K)'yi ayarlayın.
5. I_B, I_C ve I_E akımlarını ölçün ve Tablo 5-1-1'e kaydedin. β değerini hesaplayın.
6. I_C maks. ($I_{C(\text{sat})}$) olacak şekilde VR2(10K)'yi ayarlayın ve 5.adımı tekrarlayın.

Şekil 5-1-6 PNP transistörün dc akımlarını ölçme devresi

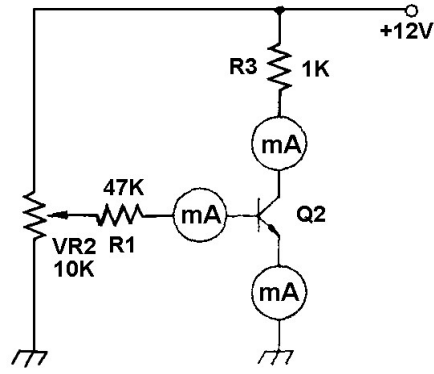
Şekil 5-1-7 Bağlantı diyagramı (KL-25002 blok a)

I_C	I_B	I_E	$\beta = I_C / I_B$
3 mA			
$I_{C(sat)}$			

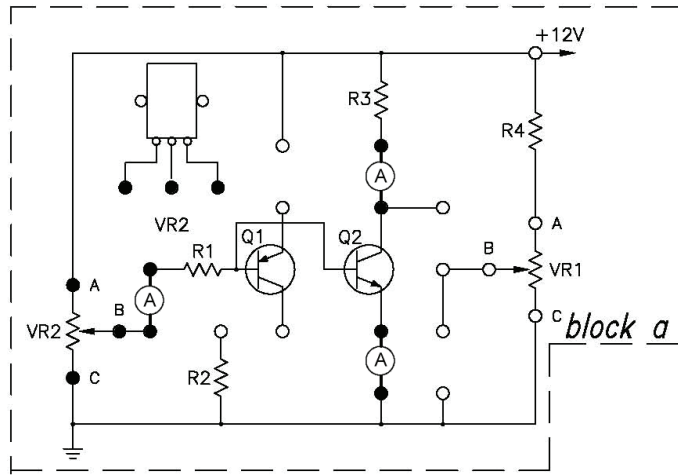
Tablo 5-1-1

B. NPN Transistörün I_E , I_B ve I_C Akımlarının Ölçülmesi

- Şekil 5-1-8'deki devre ve Şekil 5-1-9'daki bağlantı diyagramı yardımıyla gerekli bağlantıları yapın. Bağlantı kablolarını kullanarak VR2 potansiyometresini devreye bağlayın. KL-22001 Düzeneğindeki sabit 12VDC güç kaynağını, KL-25002 modülüne bağlayın.
- I_B , I_C ve I_E akımlarını ölçmek için ampermetreleri bağlayın. Eğer yeterince ampermetre mevcut değilse, o anda akım değeri ölçülmeyen kollara, ampermetre yerine köprüleme klipsi bağlayın.
- $I_C=3mA$ olacak şekilde VR2(10K)'yi ayarlayın.
- I_B , I_C , I_E akımlarını ölçün ve Tablo 5-1-2'ye kaydedin. β değerini hesaplayın.
- I_C maks. ($I_{C(sat)}$) olacak şekilde VR2(10K)'yi ayarlayın ve 4.adımı tekrarlayın.

Şekil 5-1-8 NPN transistörün dc akımlarını ölçme devresi

Şekil 5-1-9 Bağlantı diyagramı (KL-25002 blok a)

I_C	I_B	I_E	$\beta = I_C / I_B$
3 mA			
$I_{C(sat)}$			

Tablo 5-1-2

DENEY 6-2 Transistör Karakteristik Eğrileri

DENEYİN AMACI

1. Transistörün giriş ve çıkış karakteristik eğrilerini anlamak.
2. Transistörün çıkış karakteristik eğrisini ölçüm yoluyla belirlemek.

GENEL BİLGİLER

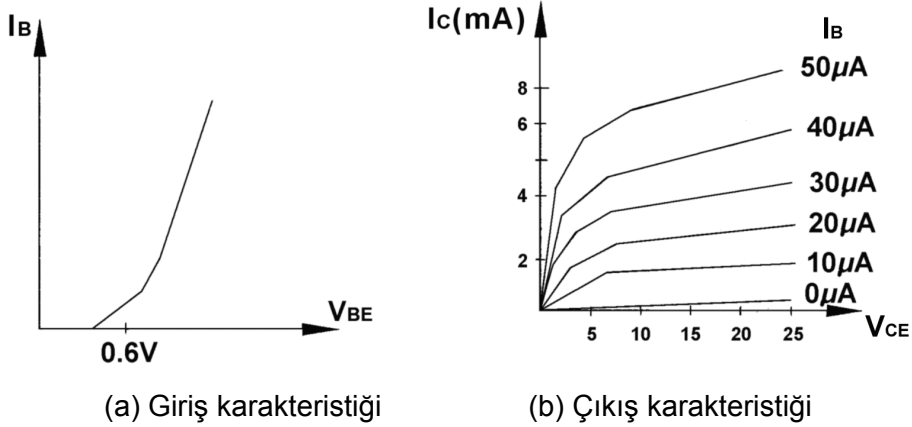
Transistör, iki adet V-I karakteristik eğrisine sahiptir:

1. Giriş karakteristik eğrisi, V_{BE} ve I_B arasındaki ilişkiyi tanımlamak için kullanılır.
2. Çıkış karakteristik eğrisi, I_B , V_{CE} ve I_C arasındaki ilişkiyi tanımlamak için kullanılır.

Şekil 5-2-1(a)'dan görüldüğü gibi, V_{BE} gerilimi 0.6V'u aştığı zaman, I_B akımında hızlı bir artış olmaktadır.

Şekil 5-2-1(b)'den görüldüğü gibi,

1. $I_B = 0 \mu A$, $I_C = 0$.
2. $I_B = 10 \mu A$, $I_C = 15 \text{ mA}$ ($V_{CE} = 15 \text{ V}$).

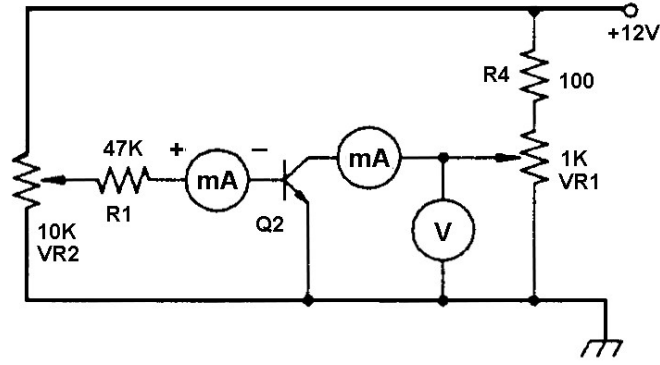
Şekil 5-2-1 Transistörün V-I eğrileri

KULLANILACAK ELEMANLAR

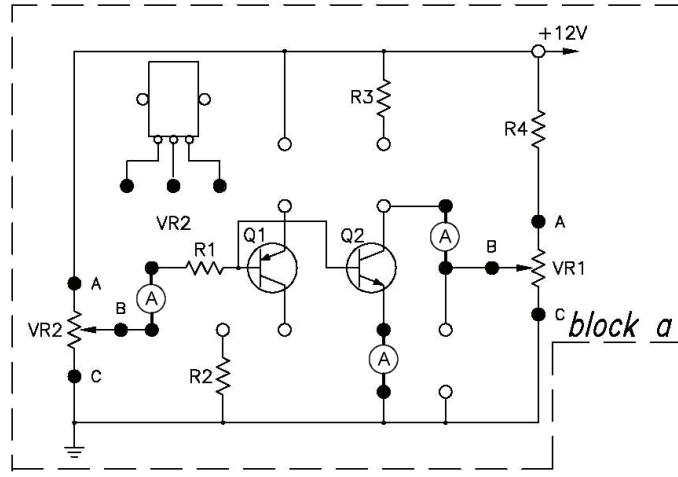
1. KL-22001 Temel Elektrik Devreleri Deney Düzeneği
2. KL-25002 Doğrultucu, Türev & İntegral Modülü
3. Multimetre

DENEYİN YAPILIŞI

1. KL-25002 modülünü, KL-22001 Temel Elektrik Devreleri Deney Düzeneğinin üzerine koyun ve a bloğunun konumunu belirleyin. Şekil 5-2-2'deki devre ve Şekil 5-2-3'teki bağlantı diyagramı yardımıyla gerekli bağlantıları yapın. Bağlantı kablolarını kullanarak VR1 ve VR2 potansiyometrelerini devreye bağlayın.
2. KL-22001 Düzeneğindeki sabit 12VDC güç kaynağını, KL-25002 modülüne bağlayın.
3. $I_B=0 \mu A$ olacak şekilde VR2'yi (10K) ayarlayın.
4. V_{CE} gerilimi sırasıyla 0.1V, 0.3V, 0.5V, 0.7V, 1.0V, 2.0V, 3.0V, 4.0V, 5.0V olacak ve sonuçta V_{CC} 'ye yaklaşacak şekilde, VR1'i (1K) ayarlayın.
5. Her V_{CE} gerilimi için I_C değerini ölçün ve Tablo 5-2-1(a)'ya kaydedin.
6. I_B akımı, Tablo 5-2-1(b)'den (g)'ye kadar gösterilen değerlere eşit olacak şekilde, VR2'yi ayarlayın ve V_{CE} , I_C değerlerini ölçmek için 4. ve 5. adımları tekrarlayın. Sonuçları Tablo 5-2-1(b)-(g)'ye kaydedin.
7. Tablo 5-2-1'de kaydedilen değerleri kullanarak, çıkış karakteristik eğrisini Şekil 5-2-4'te çizin.

Şekil 5-2-2 V_{CE} - I_C karakteristiğini ölçme devresi

Şekil 5-2-3 Bağlantı diyagramı (KL-25002 blok a)

(a) $I_B=0 \mu A$

V_{CE} (V)	0.1	0.2	0.3	0.5	0.7	1.0	3	5
I_C (mA)								

(b) $I_B=10 \mu A$

V_{CE} (V)	0.1	0.2	0.3	0.5	0.7	1.0	3	5
I_C (mA)								

(c) $I_B=20 \mu A$

V_{CE} (V)	0.1	0.2	0.3	0.5	0.7	1.0	3	5
I_C (mA)								

(d) $I_B=30 \mu A$

V_{CE} (V)	0.1	0.2	0.3	0.5	0.7	1.0	3	5
I_C (mA)								

(e) $I_B=40 \mu A$

V_{CE} (V)	0.1	0.2	0.3	0.5	0.7	1.0	3	5
I_C (mA)								

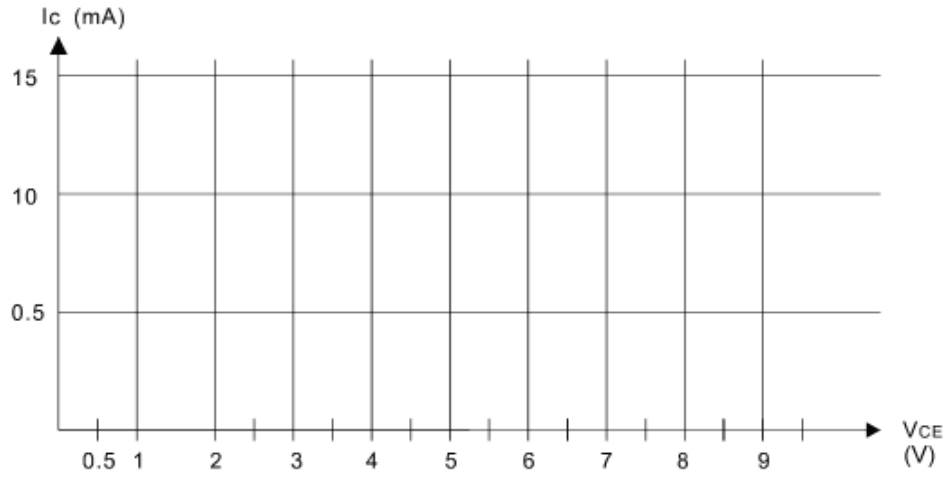
(f) $I_B=50 \mu A$

V_{CE} (V)	0.1	0.2	0.3	0.5	0.7	1.0	3	5
I_C (mA)								

(g) $I_B=60 \mu A$

V_{CE} (V)	0.1	0.2	0.3	0.5	0.7	1.0	3	5
I_C (mA)								

Tablo 5-2-1

Şekil 5-2-4 Çizilen $V_{CE}-I_C$ eğrisi